

на товарном складі: 1) договір хранения на товарном складі являється взаємооб'язуючим; 2) договір хранения на товарном складі належить до категорії возмездних; 3) улічуючи специфіку договору, а також приймаючи во увагу конкретні умови, передбачена можливість укладення як реально, так і консенсуально; 4) договір має ознаки публічного договору; 5) специфіка цілі договору хранения на товарном складі, проявляється в: а) забезпеченні збереженості переданих на хранение товарів; б) запобіганні шкідливого впливу об'єкта хранения на товари інших поклажедатель, зберігаються на тому ж товарном складі, а також запобігання впливу товарів, знаходячись на хранения, на предмет договору хранения, також і усунення загрози присвоєння його іншими особами; в) створення умов, при яких во время хранения товарів на складі їх громадянсько-правовий оборот міг би продовжуватися. Іменно при такому поєднанні властивостей хранения на товарном складі досягається максимальна ефективність функціонування цієї договірної конструкції в громадянському праві.

Ключевые слова: громадянське право; громадянсько-правовий договір; договір хранения на товарном складі.

Demchuk A. Civil-legal Description of Contract for Storage in Warehouse. The article considers peculiar features of contract for storage in warehouse. The author focuses on civil-legal characteristic of the contract and its terms and conditions. The author emphasizes the fact that the contract of storage in warehouses belongs to a group of contracts to provide services and describes the following features of the contract of storage in warehouses: 1) the contract of storage in warehouses has mutual binding; 2) the contract of storage in warehouses is of compensated nature; 3) taking into account the specifics of the agreement and the specific circumstances, the possibility to enter into both real and consensual agreement is provided; 4) the agreement has the characteristics of a public contract; 5) the specificity of purpose of the contract of storage in warehouses, is in the: a) securing the deposited in the warehouse goods; b) the prevention of the harmful effects of the object stored on the goods of other bailors which are stored on the same commodity stock, as well as the prevention of the harmful effects of the goods stored at the storage on the object stored and removal of the threat of appropriation of the goods by others; c) create the conditions under which during their storage in the warehouse the goods would continue their movement in public circulation. The author concludes that it is this combination of properties in the goods storage in warehouse that maximizes the efficiency of contract of such design in civil law.

Key words: civil law, civil contract, contract on storage in warehouses.

УДК 349.42:339.52:061.1(100)(477)

А. Духнович

Зобов'язання України щодо продовольчої безпеки відповідно до Угоди СОТ «Про сільське господарство»

У статті проводиться теоретико-прикладне дослідження виконання Україною зобов'язань, щодо продовольчої безпеки відповідно до Угоди СОТ «Про сільське господарство», а також місце міжнародної торгівлі і форми її регулювання в міжнародному праві. Досліджуються міжнародні нормативно-правові акти, роль та значення міжнародної торгівлі для сучасних міжнародних відносин, форми її регулювання. Забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції є одним із важливих напрямків забезпечення екологічної безпеки України та факторів, що визначають здоров'я української нації. Конституційне закріплення права громадян на екологічну безпеку та визнанням екологічної безпеки пріоритетним принципом державної політики України актуалізує проблеми законодавчого забезпечення виконання Україною зобов'язань щодо якості і безпечності сільськогосподарських товарів. Постійна увага до проблем розвитку агропродовольчого комплексу зумовлює його пріоритетне значення в економіці.

Ключові слова: СОТ, торгівля, ГАТТ/СОТ, держави-Члени СОТ, доступ до ринку.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сучасному етапі розвитку людського суспільства продовольча безпека набуває все більшої актуальності, стаючи однією з ключових міжнародних проблем глобального характеру, вирішення якої є важливою умовою створення

атмосфери стабільності і благополуччя як у світі в цілому, так і в кожній окремій державі. Особливого значення набуває ця проблема в Україні, яка зіткнулася зі значними труднощами в сфері продовольчої безпеки в результаті кардинальних змін економічної системи. На жаль, в Україні як в радянський період, так і в даний час ще недостатньо усвідомлюється важливість забезпечення продовольчої безпеки як одного з основних чинників сталого соціально-економічного розвитку, що обумовлює особливу актуальність даної проблеми та необхідність наукового пошуку нових теоретико-методологічних підходів до формування дієвого та ефективного механізму організаційно-правового забезпечення виконання Україною зобов'язань щодо якості і безпечності сільськогосподарських товарів (продовольчої безпеки) відповідно до Угоди СОТ «Про сільське господарство».

Аналіз досліджень цієї проблеми. Науковий аналіз проблем що розглядаються здійснюється багатьма вченими. Серед них варто назвати В. Носіка, В. Семчика, А. Статівку, О. Погрібного та ін., які слугували фундаментальною базою для подальшого дослідження питань, що розглядаються.

Мета й завдання статті. Метою цього дослідження є з'ясування виконання Україною зобов'язань щодо продовольчої безпеки відповідно до Угоди СОТ «Про сільське господарство».

Завданнями статті відповідно до її мети є: 1) аналіз обов'язків держав-учасниць Угоди СОТ «Про сільське господарство» щодо продовольчої безпеки; 2) дослідження стану та проблем виконання Україною узятих зобов'язань щодо продовольчої безпеки; 3) характеристика міжнародної торгівлі агропромисловими товарами і форми її регулювання в міжнародному праві.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. В умовах ускладнення світової продовольчої безпеки економічно розвинуті країни приділяють підвищену увагу проблемі продовольчого забезпечення свого населення. Продовольство як стратегічний ресурс забезпечує продовольчу безпеку країн ЄС. Постійна увага до проблем розвитку агропродовольчого комплексу зумовлює його пріоритетне значення в економіці. Нині забезпечення продовольчої безпеки пов'язується не лише з практикою підтримки аграрного виробництва, а й і з вирішенням екологічних проблем, підвищенням якості продовольства, розвитком сільської місцевості [1, с. 242]. Членство в СОТ позитивно вплине на політику у сфері зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією в частині дотримання принципів прозорості, послідовності і передбачуваності, з'явиться конкуренція з боку світових сільськогосподарських ринків. Адекватним показником продовольчої безпеки є забезпечення економічної доступності продовольчих товарів для населення, якісна структура харчування з урахуванням рекомендованих норм. Практично держави всіх континентів тим чи іншим чином вступають у міжнародні економічні відносини, пов'язані з обміном продукцією сільського господарства. Сприяння розвитку цих відносин, удосконалення їх міжнародно-правового регулювання – завдання ряду міжнародних економічних організацій [2, с. 202].

До організаційно-правового механізму забезпечення виконання Україною зобов'язань щодо якості і безпечності сільськогосподарських товарів (продовольчої безпеки) відповідно до Угоди СОТ «Про сільське господарство» можна включити приписи, які визначають порядок та спосіб впорядкування та гармонізації національного законодавства про забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції із аналогічним міжнародним законодавством.

Співпраця у сфері охорони навколишнього середовища із потенційною перспективою вступу України до ЄС є одним із пріоритетних напрямків взаємодії України та Європейського Співтовариства (ЄС). Вона здійснюється на підставі Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами та Україною [3] у напрямках ефективного моніторингу рівнів забруднення і оцінки стану навколишнього середовища; боротьби з локальним, регіональним і транскордонним забрудненням атмосферного повітря і води; сталого, ефективного та екологічно безпечного виробництва та використання енергії; класифікації та безпечного використання хімічних речовин; впливу, який здійснює навколишнє середовище на сільське господарство, ерозія ґрунтів та хімічне забруднення та інші. Співробітництво здійснюється за допомогою таких двосторонніх інституцій: Рада зі співробітництва на міністерському рівні (представники: Головуючий в ЄС, Європейська Комісія, Верховний представник ЄС, Уряд України), Комітет зі співробітництва (головує по черзі Європейська Комісія та українська сторона), підкомітети (рівень експертів) [4, с. 227].

Вступ до СОТ зобов'язує Україну узгодити принципи і норми, стандарти у сфері регулювання аграрних відносин з урахуванням вимог щодо адаптації аграрного законодавства до системи Європейського права. Потрібно також удосконалювати правовий механізм регулювання стандартів в аграрному секторі України. Відповідно до ст. 14 частини VIII Угоди про сільське господарство, члени СОТ зобов'язуються надати чинності Угоді про застосування санітарних та фітосанітарних заходів [5]. Додаток А передбачає, що гармонізація законодавства являє собою встановлення, визнання і застосування спільних санітарних та фітосанітарних заходів різними Членами СОТ. Угодою

передбачено міжнародні стандарти, інструкції та рекомендації, зокрема: (а) у випадку забезпечення безпеки продуктів харчування – стандарти, інструкції та рекомендації, які встановлені Комісією з «Кодекс Аліментаріус» і стосуються харчових добавок, залишків ветеринарних препаратів і пестицидів, забруднюючих речовин, методи аналізу і вибіркового контролю, а також правила та інструкції стосовно норм гігієни; (b) у випадку охорони здоров'я тварин та запобігання зоонозам – стандарти, інструкції та рекомендації, які розроблено під егідою Міжнародного епізоотичного бюро; (c) у випадку охорони здоров'я рослин – стандарти, інструкції та рекомендації, які розроблено під егідою Секретаріату Міжнародної конвенції із захисту рослин у співробітництві з регіональними організаціями, що діють у рамках Міжнародної Конвенції із захисту рослин; а також (d) у випадку питань, що не охоплюються діяльністю вищезазначених організацій, – відповідні стандарти, інструкції та рекомендації, які обнародовано іншими відповідними міжнародними організаціями, членство у яких є відкритим для всіх Членів СОТ, і які виявлено Комітетом [6].

Варто сказати, що створення ефективного організаційно-правового механізму забезпечення екологічної безпеки та екологічно безпечної продукції відповідно до вимог СОТ із впровадження технологій органічного сільського господарства та створенням ринку екологічно безпечної продукції є одним із найбільш пріоритетних завдань соціально-економічної, продовольчої та екологічної політики держави у сфері захисту здоров'я населення. Внаслідок хімізації сільського господарства, техногенного впливу та інших чинників у продовольчу сировину та харчові продукти потрапляють чужорідні речовини, які негативно впливають на здоров'я людини, токсичні елементи (важкі метали, миш'як), радіонукліди, нітрати, пестициди, мікротоксини (продукти життєдіяльності плісневих грибів), мікроорганізми, антибіотики, гормональні препарати тощо [7, с. 230].

До основних причин, що призвели до загрозуючого стану довкілля та до неконтрольованого виробництва екологічно небезпечної сільськогосподарської продукції, а одночасно і екологічними ризиками у цій сфері є застаріла технологія виробництва та обладнання; високий ступінь забруднення земель токсичними, радіоактивними, хімічними речовинами та небезпечними відходами; непоширення та непопуляризація споживання екологічно безпечної продукції сільського господарства, відсутність даних про застосування технологій генетичної модифікації при виробництві сільськогосподарської продукції та правового регулювання даного питання; низький рівень обізнаності споживачів про недоліки та переваги такої продукції та про реальну оцінку ризиків медико-біологічного характеру у разі споживання чи іншого використання сільськогосподарської продукції та генетично модифікованих продуктів; організаційна та фінансова неготовність держави до впровадження реально діючих економіко-правових регуляторів виробництва екологічно безпечної продукції сільського господарства, корумпованість державних органів сертифікації, недосконала процедура отримання сертифіката відповідності; несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв; недодержання вимог радіаційної, продовольчої, санітарно-ветеринарної, біологічної безпеки; відсутність належних природоохоронних систем (очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення тощо), низький рівень експлуатації існуючих природоохоронних об'єктів; відсутність належного контролю за охороною довкілля, відсутність єдиної конкретної нормативно-правової бази, спрямованої на створення та належне функціонування правового механізму екологічної безпеки сільськогосподарської продукції.

Правове забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції можна визначити як систему правових норм та спеціальних органів влади у сфері забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції з чітко визначеною компетенцією.

Відповідно до в п. 1 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» у редакції від 1 грудня 2005 року, безпека продукції визначається як відсутність будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення і утилізації продукції.

Хоча захист здоров'я завжди має бути пріоритетом, формуючи продовольчу політику, потрібно також зважати на інші аспекти. Крім цього, на різні етапи ланцюга харчування можуть впливати стан і якість довкілля, особливо екосистеми. З огляду на це, політика збереження довкілля відіграє важливу роль у забезпеченні споживачів безпечними продуктами харчування. Це справедливо і по відношенню до екологічної безпеки сільськогосподарської продукції. Зв'язок агропромислового виробництва із здійсненням природокористування та охорони навколишнього середовища не викликає жодних сумнівів.

Екологічна безпека сільськогосподарської продукції може забезпечуватись у наступних напрямках: 1) екологічний моніторинг та радіаційна безпека території (ліквідація наслідків та усунення потенційних ризиків радіоактивного забруднення, утилізація заборонених та непридатних до

використання пестицидів та захоронення твердих відходів, використання нових технологій їх переробки, охорона ґрунтів, вод, атмосферного повітря); 2) розробка і впровадження програми ремедіації забруднених територій; 3) забезпечення генетичної безпеки України шляхом прийняття та реалізації законів щодо генетично модифікованих організмів та генної інженерії; 4) впровадження органічного сільськогосподарського виробництва в АПК України шляхом розробки та реалізації Довгострокової програми ведення органічного сільськогосподарського виробництва та програми «Екологічно чиста продукція АПК»; 5) екологічна паспортизація сільськогосподарських угідь; 6) створення інтегрованих систем управління якістю та безпекою сільськогосподарської продукції; 7) розробка та створення ефективної системи методів економічного стимулювання виробництва екологічно безпечної сільськогосподарської продукції. Ці напрямки, в свою чергу, дозволять вивести природокористування в сільському господарстві на рівень раціонального. У процесі агропромислового виробництва реалізуються всі відомі напрямки природокористування: ресурсоспоживання, ресурсокористування, охорона навколишнього природного середовища, перетворення природно-територіальних комплексів, процеси відтворення природних ресурсів [8, с.162-163].

Таким чином, організаційно-правовий механізм забезпечення виконання Україною зобов'язань щодо якості і безпечності сільськогосподарських товарів включає: організаційний-правовий аспект – сукупність нормативно-правових приписів у сфері забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції; інституційний аспект – сукупність правозастосовних функцій органів державної влади та місцевого самоврядування у забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції; функціональний аспект – сукупність усіх передбачених чинним законодавством заходів, які реалізуються органами державної влади та виробниками (продавцями) сільськогосподарської продукції для забезпечення її екологічної безпеки.

На нашу думку, організаційно-правовий механізм забезпечення виконання Україною зобов'язань щодо якості і безпечності сільськогосподарських товарів включає в себе систему нормативно-правових актів, які регулюють правовий механізм забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції та спеціально уповноважених державних органів, які здійснюють реалізацію вимог правових норм шляхом проведення превентивних та ліквідаційних заходів.

Законодавство України, яке регулює якість та безпечність сільськогосподарської продукції тваринного та рослинного походження, має комплексний характер, оскільки організаційно-правовий механізм забезпечення якості, екологічної чистоти та безпечності сільськогосподарської продукції регулюється не лише актами аграрного, земельного та екологічного законодавства, але й нормативно-правовими актами різних галузей права. Гармонізації з європейським та міжнародним законодавством потребують законодавчі приписи щодо санітарних та фітосанітарних заходів забезпечення якості та екологічної безпеки сільськогосподарської продукції. Варто відзначити, що наявність значної кількості підзаконних нормативно-правових актів в сфері регулювання відносин продовольчої безпеки підвищує колізійність національного аграрного законодавства та ускладнює правозастосовну діяльність.

Окремою групою механізму організаційно-правового забезпечення виконання Україною зобов'язань щодо якості і безпечності сільськогосподарських товарів (продовольчої безпеки) відповідно до Угоди СОТ «Про сільське господарство» виступають приписи, які регламентують безпеку та якість харчових продуктів та сільськогосподарської продукції в тій частині, у якій вона виступає продуктом харчування або сировиною для його виробництва, а також приписи, які регулюють безпеку та якість окремих груп сільськогосподарської продукції.

Національне законодавство України у сфері забезпечення безпеки сільськогосподарської продукції передбачає виробничо-господарські та попереджувальні права та обов'язки виробників сільськогосподарської продукції.

Ефективна реалізація державної агропродовольчої політики можлива шляхом впровадження комплексу правових, організаційних і економічних механізмів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування аграрного сектору економіки, розв'язання соціальних проблем сільського населення та забезпечення комплексного і сталого розвитку сільських територій. Для цього в державі має бути організований та регулярно проводиться моніторинг реалізації державної продовольчої політики, складовою якого має бути моніторинг ефективності забезпечення продовольчої безпеки держави.

Забезпечення продовольчої безпеки слід вважати одним з головних пріоритетів державної політики. Вирішення цієї складної соціально-економічної проблеми потребує насамперед формування адекватної правової бази. Головним стратегічним завданням продовольчої політики має стати

досягнення споживання основних продуктів харчування населенням України на рівні провідних країн світу з подальшим покращенням його структури та підвищення якості продукції вітчизняного виробництва.

В стратегії розвитку АПК важлива роль повинна бути відведена нарощуванню експортного потенціалу та удосконалення зовнішньоекономічних зв'язків підприємницьких структур АПК. Це дозволить наблизитися до умов світового ринку, нарощувати та удосконалювати експортний потенціал АПК України, активізувати інвестиційно-інноваційні процеси у виробництві експортної продовольчої продукції, чим може бути забезпечений стабільне зростання ВВП і входження українського ринку в європейський. В кризовий та посткризовий періоди значну роль в реалізації експортно-орієнтованої моделі розвитку українського АПК матимуть іноземні інвестиції. Найбільш доцільно їх залучати у переробну промисловість, яка забезпечує втричі вищу прибутковість, ніж виробництво сільськогосподарської сировини. Саме переробна сфера АПК має стати одним з пріоритетних напрямів його розвитку.

Формування ресурсів продовольства в галузях харчової промисловості необхідно здійснювати виходячи з очікуваного обсягу сировинних ресурсів і наявності виробничих потужностей. При цьому доцільно розробити комплекс заходів по впровадженню ефективних технологічних процесів, заснованих на ресурсо- та енергозбереженні, комплексній переробці сировини, утилізації відходів виробництва, механізації виробничих процесів, поліпшенні методів збереження і транспортування сировини та готової продукції і ін.

Стратегія розвитку АПК має орієнтуватися на адаптацію експортно-імпортних операцій до зовнішнього економічного середовища. Для цього необхідно планувати зближення з міжнародною системою стандартизації – ISO. Внутрішнє ринкове середовище України і її АПК має бути адаптованим до системи Світової організації торгівлі. Перші кроки на цьому шляху повинні обов'язково передбачати заборону імпорту продовольчих товарів без сертифікатів якості та безпеки, рекламування переваг вітчизняних виробів, розширення імпорту сировини та напівфабрикатів, які не виробляються і не можуть бути, з об'єктивних причин, вироблені в Україні, а також запровадження нових державних стандартів якості продовольчих товарів, що забезпечуватимуть конкурентоспроможність вітчизняної продукції на внутрішньому та світовому ринку.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, запропоновані заходи щодо удосконалення розвитку АПК дозволять сформувати ефективне конкурентоздатне агропромислове виробництво, що забезпечить продовольчу безпеку держави, істотно змінить інфраструктуру ринку за рахунок ефективнішого державного регулювання продовольчого ринку і поліпшення просування продуктів харчування від виробників до споживачів, відновить економічне зростання в агропромисловому виробництві, що сприятиме розвитку інших галузей національного господарства, підвищить інвестиційну активність і зайнятість населення, розширить податкову базу держави.

Джерела та література

1. Гойчук О. І. Про продовольчу безпеку ЄС / О. І. Гойчук // Науковий вісник. – 2003. – № 66. – С. 239-243
2. Сидор В. Д. Правове регулювання міжнародного співробітництва у сільському господарстві / Сидор В.Д. // Міжнародне економічне право: навч. посібник. – К.: Дакор, 2010. – 248 с.
3. Угода про партнерство та співробітництво між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами та Україною: ратифікована Законом України від 10.11.1994 року № 237-94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №46. – Ст. 415.
4. Екологічне право України: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Національна юрид. акад. Укр. ім. Ярослава Мудрого / В. К. Попов, А. П. Гетьман, С. В. Разметаєв та ін.; В. К. Попов (ред.), А. П. Гетьман (ред.). – Х.: Право, 2001. – 480 с.
5. Угода про сільське господарство // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – Ст. 2989.
6. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – Ст. 2989.
7. Андрейцев В. І. Екологічне право. Особлива частина: підруч. [для студ. юр. вузів] / В. І. Андрейцев. – К.: Істина, 2001. – 544 с.
8. Гаман П. Забезпечення екологобезпечного режиму функціонування агропромислового комплексу / П. Гаман // Вісник національної академії державного управління. – 2004. – № 4. – С. 161-164.

Духневич А. Обязательства Украины по продовольственной безопасности, в соответствии с Соглашением ВТО «О сельском хозяйстве». В статье проводится теоретико-прикладное исследование выполнения Украиной обязательств, по продовольственной безопасности, в соответствии с Соглашением ВТО «О сельском хозяйстве», а также место международной торговли и формы ее регулирования в международном праве. Исследуются международные нормативно-правовые акты, роль и значение международной торговли для современных международных отношений, формы ее регулирования. Обеспечение экологической безопасности сельскохозяйственной продукции является одним из важных направлений обеспечения экологической безопасности Украины и факторов, определяющих здоровье украинской нации. Конституционное закрепление права граждан на экологическую безопасность и признанием экологической безопасности приоритетным принципом государственной политики Украины, важным элементом и неотъемлемой составляющей национальной безопасности государства актуализирует проблемы законодательного обеспечения выполнения Украиной обязательств относительно качества и безопасности сельскохозяйственных товаров. Постоянное внимание к проблемам развития агропродовольственного комплекса предопределяет его приоритетное значение в экономике.

Ключевые слова: ВТО, торговля, ГАТТ/ВТО, государства-Члены ВТО, доступ к рынку.

Dukhnevych A. Ukraine's Commitments on Food Security in Accordance with the WTO Agreement «On Agriculture». The article deals with theoretical and applied research on the implementation by Ukraine its commitments on food security, in accordance with the WTO Agreement «On agriculture» and also a place of international trade and forms of its regulation in the international law. Ensuring environmental safety of agricultural products is one of the important directions to provide environmental safety of Ukraine and one of the factors that determine the health of the Ukrainian nation. The Constitutionalization of citizens' rights for ecological security of agricultural production and recognition of environmental safety a priority principle of state policy of Ukraine, an important element and an integral part of national security actualizes the problem of legislative support for the fulfillment of Ukraine's commitments on agricultural products and food security. The author concludes that constant attention to the problems of the agro-industrial complex determines its priority in the economy.

Key words: WTO, trade, GATT, states- WTO members, access to the market.

УДК: 342.951:616-089.843

Ю. Коренга

Юридичні аспекти правовідносин у сфері трансплантології органів та тканин людини

Дослідження присвячене юридичним аспектам відносин з трансплантації як однієї з найбільш новітньої галузі медицини. Розглядаються такі приватнотрансплантологічні правові проблеми, як констатація смерті мозку потенційного донора при збереженні кровообігу і життєздатності, проблема відключення засобів підтримання життя, вирішення питання про право особи розпоряджатися своїм тілом і органами після смерті. Дається характеристика правовим відносинам, які виникають при трансплантації. Розглядається питання видів трансплантації. Проведено детальне дослідження таких принципів правового регулювання трансплантації, як принцип допустимої шкоди, принцип поваги і дотримання прав пацієнта. Виділено дві моделі регулювання донорства органів і тканин від померлих.

Ключові слова: медичне право, трансплантація, презумпція згоди, презумпція незгоди, реципієнт, донор.

Постановка наукової проблеми та її значення. Прогресуючі зміни у медицині, що неминуче спричинили зміни в суспільному житті вимагають вдосконалення окремих галузей суспільних